

ЗНАЧИМОСТТА НА СЪХРАНЕНАТА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПАНЕВРИТМИЯТА ЧРЕЗ ОБУЧЕНИЕТО УЧИТЕЛ-УЧЕНИК

През последните 15 години наблюдавам, че някои хора, които се занимават с паневритмия активно, са твърде склонни да се отнасят с крайно пренебрежение към познанията, произтичащи от съхранената „на живо” паневритмия, която се предава от способен учител на способен ученик. Обикновено тези хора се смятат за „реформатори” и са много активни в разпространяването на своите мнения.

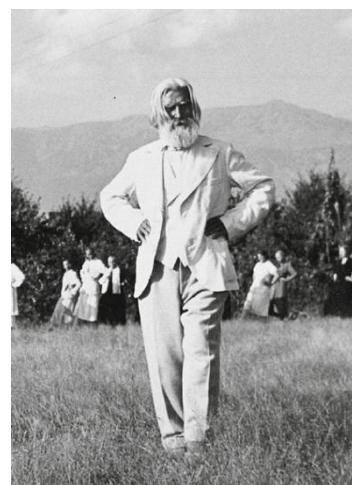
КАКВО ОЗНАЧАВА „ОРИГИНАЛНА ПАНЕВРИТМИЯ“

И така, след толкова години изтъкване предимно на изказвания на автора на паневритмията, че пребиваващите в неговата Школа не играели достатъчно добре паневритмия, се стигна до абсурдни твърдения и ситуации. Например някои хора започнаха да променят някои упражнения от паневритмията, основавайки се на несигурни, некоректно подбрани или зле тълкувани факти, твърдейки, че показват „оригиналната” паневритмия, като поправяли „грешките” на предходното поколение, което им я е предало на живо.

Първо трябва да се изясни какво се има предвид под „оригинална” паневритмия. Дали това означава първичният вариант на паневритмията, когато е била още в процес на създаване, или последният ѝ вид, в който я е завещал авторът? Дали „оригиналната” паневритмия е изпълнявана само от автора ѝ и той е единствен еталон при разглеждане на снимки и филми, или той я е изпълнявал в оригиналния ѝ вид само понякога, при определени обстоятелства? Какви са конкретните исторически обстоятелства при създаването на паневритмията, които са важни за определяне каква е „оригиналната” паневритмия? Какви са качеството и надеждността на текстовите описания на паневритмията? И т.н. въпроси, на които трябва да намери задълбочен отговор всеки сериозен изследовател на паневритмията. А своите отговори е добре той да сподели с повече други специалисти по паневритмия, за да се получи обмен на идеи, дискутиране и по-голяма обективност. Затова е хубаво да се организират по-често разнообразни форуми по паневритмия с конкретна програма.

СЪЗДАВАНЕ НА ПАНЕВРИТМИЯТА

Искам да подчертая, че паневритмията е била като картина, „рисувана” от автора си от около 1922 до 1944 г. През 1922-26 г. са създадени първите песни с музика на паневритмията: „Изгрыва Слънцето” (частта „Сила жива” – 1922 г.), „Аум” (1925 г.), „Мисли” (1926 г.). През 1927 г. започва създаването на упражненията (1). През 1933 г. донякъде е оформен първият ѝ дял (2). До 1938 г. първият и третият дял на паневритмията са създадени в общи линии – музиката е публикувана, упражненията са с уточнени имена, последователност и обща структура, но на някои от тях им предстои все още известно усъвършенстване от автора (например на упражненията „Пробуждане”, „Аум”, „Пентаграм” и др.) (3). До 1941 г. е дооформена музиката – определени са темпата, добавени са песните на паневритмията и др. и е допълнен текстът за нейния смисъл и цел (4.). През 1941 г. е създаден втория дял на паневритмията (2) и през 1942 г. е публикувана книга за него с описание на движенията (5). Дори в последните си дни на този свят (1944 г.) авторът мисли за по-нататъшната работа, която трябва да се свърши

относно паневритмията (6, с.16). Сигурно е, че най-малкото до есента на 1944 г. той е бил в състояние да внася някакви подобрения в паневритмията, ако иска.

И ако, следвайки тези факти, се запитаме например: „Дали скиците, недовършеният вариант на една картина, или нейният последен, завършен вариант, е оригиналът, и ако естественият отговор е – "завършената картина", то тогава неоспоримо следва и изводът: **Всички описания на движенията на паневритмията, снимки и други документи за нея, създадени преди 1944 г., показват паневритмията, но не е сигурно, че отразяват точно нейния последен, определен от автора ѝ, вариант. Естествено, всеки документ е важен, въпреки че има различна информативност и ограничения.**

В такъв случай „оригиналната” паневритмия е нещо, което трябва да се открие чрез разумно, внимателно и обширно изследване на всички налични свидетелства за нея. Това са, от една страна, всички документи: книги за паневритмията, публикувани до 1944 г.; по-късни текстове за нея, написани от дългогодишни преки ученици на автора; разговори и лекции на автора, филми, аудиозаписи, снимки, спомени на ученици, присъствали при целия процес на създаване и практикуване на паневритмията с автора; нотни текстове, свидетелства за историята на паневритмията в България и в чужбина и др. От друга страна, важно свидетелство за паневритмията е и нейната практика, отразена в наученото от способни ученици директно от автора и предадено на техни способни ученици. Това свидетелство е особено важно, защото **отразява последния вид на паневритмията** и при определени условия може да е по-информативно от ред документи, като ги допълва или коригира.

УМНИЯТ СЕ УЧИ ОТ ГРЕШКИТЕ НА ДРУГИТЕ

Напоследък като поука за това, до какви абсурди и самозаблуди може да доведе неразумното боравене с историческите свидетелства, се появи една особа, която под предлог, че „възстановява” оригиналната паневритмия, представи повсеместно една нейна комична карикатура. Тази личност публикува книги, основа си сдружение, в което се самовъзпроизведе в „инструктор” по паневритмия, и започна обучение на „инструктори” по паневритмия, в което не се съобщава нито едно име на водещ обучението преподавател. Същата личност не пропусна да разгласи по телевизии, интернет и дори в свои книги, мнението си, че последователите на Учителя Беинса Дуно, които се подвизават в Общество „Бяло Братство”, както и преподавателите, обучавани в него, не играели „правилно” паневритмия и не искали да научат „оригиналната” паневритмия от нея, поради което било нужно обществото и гражданите да се обучават от нейното сдружение. Всичко това същата личност твърди въз основа единствено на ограничено си тълкуване само на две непоследни и недостатъчно ясни (особено първото от изброените) описания на движенията на паневритмията (от книгите „Паневритмия” от 1938 г. и „Слънчеви лъчи” от 1942 г.), които тя смята за единствено меродавни, защото са публикувани приживе на автора на паневритмията. При тези разсъждения почти всички останали важни свидетелства за паневритмията биват напълно пренебрегнати и се пропуска фактът, че Учителя Петър Дънов не е писал лично избраните описания, а след като ги е преподавал на живо, е възложил написването на текстовете на наличните доброволци от учениците му и не ги е проверявал сам с достатъчно обстойно прочитане.

Въпросната личност всъщност представя абсурдно-екстремна форма на тенденция, прокарана и от други, предхождащи я и сравнително по-обективни от нея „реформатори”. Последните също публикуват книги, обучават хора и дори преподаватели по паневритмия,

като публично твърдят, че единствено „истинни“ са техните възгледи, че са нужни корекции на някакви пропуски на предните и съвременните поколения преподаватели, ученици в Школата, създадена от автора на паневритмията. Досега най-големият препъникамък за хората, прокарващи разни мнения за това, как радикално трябвало да се променят упражненията от съхранената на живо паневритмия, е, че те не са разсъждавали въз основа на цялата необходима за това документална информация и обикновено не разбират достатъчно от описания на движения, за да преценят реалистично текстовете, на които се базират. Положителната страна на всичко това е, че от една страна, има опити за по-задълбочено изучаване на паневритмията, а от друга – чудесно се илюстрира „как не трябва“ да се изследва и променя тя.

КАЧЕСТВОТО НА ПЪРВИТЕ ДВЕ ОПИСАНИЯ НА ДВИЖЕНИЯТА НЕ Е ДОБРО

Повечето от тези хора не разбират, че главният фактор в техните хипотези – описанието на движенията в книгата „Паневритмия“ от 1938 г. – само по себе си е много неточно и затова несигурно. Всъщност ако множество хора решат да учат сами движенията на паневритмията само от тази книга, вероятно ще имат пълно единомислие само за имената и последователността на упражненията. В книгата „Слънчеви лъчи“ от 1942 г. описанието на движенията е сравнително по-добро, но и то има някои неясноти и оставя някои отворени въпроси относно движенията. Така че тези, които разгласяват, че трябвало да се научи „оригиналната“ паневритмия само от тези книги или по тях да се коригира радикално това, което са научили преди това от преподавателите си по „живата“ верига на обучение в паневритмията, не са достатъчно обективни.

През декември 2013 г. изнесох лекция за оригиналните писмени описания на паневритмията, в която има повече детайли по този въпрос. Нейният видеозапис вече е достъпен в интернет: <http://www.youtube.com/watch?v=bKT7y963Thg&feature=youtu.be>.

Създадените от дългогодишни първи ученици на автора по-късни (след 1944 г.) и много по-качествени описания на паневритмията (например публикуваните в „Паневритмия“, 2013) и другите документи и свидетелства за нея коригират недостатъците на първите описания и допълват информацията. **При коректно боравене с всички свидетелства за паневритмията е възможно да се създаде достатъчно точна картина за „оригиналната“ паневритмия и да останат минимално количество нефиксирани детайли, които би могло да се нарекат „полезни неизвестни“.** Като тези т.нар. „полезни неизвестни“ са абсолютно необходими за предотвратяване на механичното копиране на точно определени по форма движения, защото налагат мислене и търсене с вътрешни усилия на изразяването на възвишените идеи чрез адекватни на идеите красиви движения.

ПОЛЕЗНИТЕ НЕИЗВЕСТНИ

Най-добрите школи винаги изискват известни усилия от учениците си за откриване на нещо недоизказано, което води до развитие и преоткриване на себе си и света. Затова всички обезпокоени от „неизвестните“ в движенията на паневритмията могат да бъдат спокойни – понастоящем тези неизвестни са силно преувеличени, а авторът на паневритмията е бил достатъчно мъдър да остави подходящо и „здравословно“ количество от тях за следващите поколения.

По мое мнение някои от представяните нови хипотези могат да бъдат отхвърлени лесно (например твърдението, че трябвало да се стъпва на трето време на музиката при изпълнение на „Слънчеви лъчи“ и множество други още по-безпочвени твърдения) и нито една от тях, поне засега, не е по-доказуема от своята алтернативна хипотеза (поне що се

отнася до това, при стъпка с кой крак се отдалечават ръцете от тялото при 6., 7., 8. и при последната част на 16. упражнение).

Когато някоя нова хипотеза не е достатъчно аргументирана, то мнозинството добри специалисти по паневритмия не я приемат. В тази ситуация разумните хора осъзнават, че не си струва да спорят или враждуват за толкова несигурни неща, а още по-малко – да се фокусират само върху тях, пренебрегвайки по-важното. Не бива никога да се забравя, че ако не може да се постигне абсолютна яснота относно някой детайл във формата на паневритмията, то е възможно и важно да се спазват принципите ѝ и да се следва нейната цел. Ако човек иска да отиде в далечен град на изток от настоящото си местоположение, но не знае точно близките пътеки, по които да върви, то може, следвайки компаса, да върви поне генерално в правилната посока – на изток, и рано или късно ще се намери по-близо до желаното място. Следването на правилната генерална посока при паневритмията, мисля, че може да се резюмира преди всичко с думите „любов, добродетели и хармония”, като най-важна от тях е любовта.

Учителя Беинса Дуно казва: „В тази Школа съм ви събрал по няколко причини, от които ще спомена три. ПЪРВО, за да се образува едно общество от хора, които да имат велика Любов един към друг; да се образува една среда на Любовта...”(7. с.370); и „Шестата раса, която иде, ще бъде изразителка на паневритмията. Петата раса е на обективното знание, на външното изучаване на Природата – раса на ума. Шестата раса е раса на Любовта. (...) Тия сили, тия идеи, които са вложени в паневритмията, ще бъдат действителност в шестата раса. Паневритмията подготвя пътя за идването на шестата раса” (4, с.24).

Всяко действие относно паневритмията на желаещите да я прилагат „правилно” би трябвало да увеличава любовта, добродетелите и хармонията. Това са главните критерии за постигане на „оригиналната” паневритмия и за принципна оценка на постиженията на нейните изследователи.

КАЧЕСТВЕНОТО ОПИСАНИЕ НА ДВИЖЕНИЯТА НА ПАНЕВРИТМИЯТА ИЗИСКВА ЕКИПНА РАБОТА

Тук трябва да подчертая, че доброто описание на движенията на паневритмията в текст е много сложна задача, с която може успешно да се справи само екип от професионалисти с познания и опит в областта на описването на движения, на музиката, на работата с текст, на историята на паневритмията и т.н. – нещо, което явно не се е случило при първите две публикувани описания на движенията на паневритмията. В този смисъл не бива да съдим тези, които не са се справили напълно с тази много трудна задача (при това първи), защото са го направили доброволно, като са дали най-доброто от себе си в момент, в който никой друг не е бил наличен да направи това по-добре от тях.

Трябва да е ясно, че в Школата при създаването и практикуването на паневритмията са присъствали много разнообразни като възраст и възможности хора: от деца до стари хора с най-различни двигателни и т.н. способности. Не е имало забрана неприсъствалите на обучение по паневритмия да присъстват на общото ѝ изпълнение.

При голямото разнообразие на практикуващи и фактът, че авторът само настойчиво им е препоръчал, но не ги е принудил задължително всички да учат паневритмията, преди да я практикуват, е разбираемо нивото на **общото** изпълнение на движенията на паневритмията да не е било високо. Предполагам, че затова авторът понякога се е изказвал, че изпълнението им може да е много по-добро, и е препоръчвал да подобрят изпълнението си на паневритмията (като движения, концентрация и т.н.). Дори е препоръчвал събиране на една група изпълнители, която „да упражни паневритмичните упражнения и да ги покаже при обиколка из провинцията” (8, с.58).

ПЪРВИТЕ ПРЕПОДАВАТЕЛИ ПО ПАНЕВРИТМИЯ – „КАТЯ ГРИВА И ДРУГИ СЕСТРИ”

Но това не значи, че всички, присъствали в Школата по време на преподаването на паневритмията, не са я усвоили и изпълнявали добре, както тълкуват някои. Напротив, в тази Школа е имало достатъчно зрели, интелигентни, двигателно способни и живо заинтересовани от паневритмията ученици, които са се стремили и са успели да я усвоят много добре или отлично, и някои от тях дори са посочвани от автора като способни да обучават останалите. Например в много публикувани спомени на присъствали редовно дълги години в Школата на Учителя Петър Дънов се посочва, че той е показвал на певицата Катя Грива как да преподава паневритмия и я е посочвал да обучава останалите. В един от най-известните спомени на музикантката Мария Златева се казва: „Беше към 20 декември 1944 г., когато аз и сестра Ярмила (Ментцлова) се разхождахме по кръга на поляната. Бяхме приятно изненадани, когато видяхме Учителя, блед, заметнат с пелерината си, да се приближава към нас. Когато беше вече съвсем близо, той каза на Ярмила: „Вие, сестра, оправете гимнастиките.“ „Учителю, аз не мога да ги дам правилно. Ще ги играя като балерина“ – отвърна тя. „Не – прекъсна я Учителя, – вие ще се допитате до тези сестри, които бяха край мен, като Катя Грива и други. Вие ще оправите паневритмията.“ След това се обърна и си отиде.

Наистина, както сега, така и по-рано, паневритмията не се играеше съвсем правилно, затова се налага да има един образец за правилното изпълнение на гимнастиките. Тогава Учителя е избрал сестра Ярмила, тъй като самата тя е балерина и би могла да ги разучи най-добре, като ѝ се покажат точно.“ (6, с.16).

Често се тълкува, че изразът „да оправите гимнастиките/паневритмията“ означава, че всички ученици в Школата са играели грешно някакви движения, които били вярно описани в посочените книги от 1938 г. и 1942 г. и това трябва да се коригира. Но такова предположение се отхвърля от същия текст, а именно авторът на паневритмията посочва, че за работата си с паневритмията Ярмила Ментцлова може и трябва да се допитва относно движенията на паневритмията до „тези сестри“, които са били край него. Това означава, че авторът на паневритмията смята, че тези хора достатъчно добре и правилно са знаели паневритмията, за да се допитва до тях тази, на която се възлага да я „оправи“. Второ, и самата Мария Златева смята, че става въпрос да се даде образец за правилно изпълнение, което може да се покаже на Ярмила точно от посочените. **През периода 1945-1947 г. Ярмила Ментцлова, Елена Андреева и Мария Тодорова, заедно с Катя Грива като консултант, създават качествено (а според мен най-доброто досега) описание на първия дял на паневритмията. Чрез това описание Ярмила успешно изпълнява зададената ѝ от Учителя Петър Дънов задача, поне що се отнася до създаването на качествено описание на движенията на паневритмията.**

НАЙ-ДОБРИЯТ НАЧИН ЗА ПРЕДАВАНЕ НА ЦЯЛАТА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДВИЖЕНИЯТА Е ПРЕДАВАНЕТО „НА ЖИВО”

Искам да се върна на практиката на паневритмията, предавана „на живо“. Тя никак не заслужава пренебрежение, защото **в случаите на живо предаване от добър учител на способен ученик тя е безценна, много по-информативна от текстовите описания** (дори в тях да няма неточности и грешки). Предаването „на живо“ паневритмия е изключително важна в цялостната историческа и документална картина. Особено при положение, че от създаването

на паневритмията до днес не е изминало много време и днес имаме възможност да се допитваме, учим и консултираме със способни хора, които са се учили директно от първото поколение ученици, присъствали на създаването и практикуването на паневритмията с нейния автор. В някои случаи, на които съм свидетел, тази традиция е най-важният фактор за правилна преценка.

Например преди години чрез тълкуване на първото писмено описание на „Слънчеви лъчи” (от 1942 г.) неочаквано възниква въпрос: на кое време авторът е определил да се стъпва при изпълнението на този дял на паневритмията? Тогава тази жива традиция, предавана от способен учител на способен ученик, беше главният и верен коректив за избягване на заблудите с описанието, което търпи двойно тълкуване.

Има **особености в създаването и промяната на двигателни навици**, които **абсолютно не позволяват** на научилите се и свикнали правилно да стъпват на първо време в „Слънчеви лъчи” (както всички живи свидетели на създаването на това упражнение винаги са играли) да се заблудят, и след като са го научили правилно, да започнат **несъзнателно** да стъпват на трето време и да пружинират така, както става при стъпване на трето време. И

обратното: някой, който е научен грешно да стъпва и пружинира на трето време, може и да успее (ако съзнателно пожелае) по-лесно да стъпва на първо време, но да научи правилното „пружиниране”, без да положи **многократни и съзнателни усилия**, не може, защото грешното пружиниране представлява много различен, устойчив, затвърден и свързан с музиката двигателен навик, който много трудно се променя.

ОРИГИНАЛЪТ НА „СЛЪНЧЕВИ ЛЪЧИ” – СТЬПВА СЕ НА ПЪРВО ВРЕМЕ

Следователно когато текстовото описание на „Слънчеви лъчи” не посочва изрично на кое време се стъпва при това упражнение и (поради несъвършенство) описанието допуска две тълкувания по този въпрос, отговорът как е предадено това упражнение от автора категорично и несъмнено се открива от това, как се е предала практиката му „на живо”.

Обобщавам: в двигателно отношение разликата на двете дискутирани тълкувания на „Слънчеви лъчи” е огромна и някаква промяна на двигателния навик от едното на другото може да стане САМО след съзнателни и многократни усилия. Това може да потвърди всеки опитен професионалист в двигателното обучение, който изследва този въпрос. Същото се потвърждава и в практиката.

НИТО ЕДИН факт НЕ сочи изпълнението на „Слънчеви лъчи” да е било нарочно/съзнателно променяно от учениците, научили го от автора и предали го „на живо” на следващото поколение. Тези първи ученици са били единодушни по отношение на стъпването на първо време на музиката при изпълнение на „Слънчеви лъчи” и никога не е съществувал друг вариант на изпълнение на този детайл от тях и от техните ученици. Така този въпрос се решава напълно от наличността на един-единствен вариант, който показва предаденото от автора изпълнение (стъпване на първо време) в живото изпълнение, съхранено от учениците и предадено на следващите поколения.

Не смятам, че трябва да се издига в култ и предаваната „на живо” практика на паневритмията. В някои случаи и тя може да има известни несъвършенства, защото възможностите на обучаваните хора са различни и не всички видове движения са еднакво стабилни като двигателни навици. Но определено смятам, че се налага предаваната „на живо” от способен учител на способен ученик практика на паневритмията да се оценява по

достойнство и да се използва при търсене на истината. Което значи да се разчита повече на нея, отколкото на некачествени текстови описания, и да се разчита приблизително равностойно на нея и на по-качествени текстови описания.

Като цяло смятам за разумно да не се правят прибързани промени в главните движения на паневритмията, предадени „на живо” от предните поколения добри ученици и преподаватели от Школата на Учителя Беинса Дуно. Практически това означава да не се правят такива промени, ако няма достатъчно категорични данни, приети от мнозинството специалисти по паневритмия, че това е наложително и правилно.

Людмила Червенкова

1. Дуно, Б. (2013) Паневритмия, Издателство Б. Братство, С.
2. Най-новите гимнастически музикални упражнения – описание от 1933 г. Приложение на Сп. Житно зърно, 25 бр. (2012/1)
3. Дуно, Б. (1938) Паневритмия
4. Учителя (1941), Паневритмия. Песни на хармоничните движения, С.
5. Учителя (1942) Слънчеви лъчи, С.
6. Златева, М. (2012) Спомени с Учителя, Сп. Житно зърно, 25 бр. (2012/1)
7. Дънов, П. (2013) Акордиране на човешката душа, 1 том, Издателство Б. Братство, С.
8. Дуно, Б. (2000) Акордиране на човешката душа, 2 том, Издателство Б. Братство, С.

.....

Позволено е публикуването на тази статия само при следните условия:

- 1) Текстът да бъде само в цялостния му вид, без никакви промени.
- 2) Автор: Людмила Червенкова
- 3) Източник: <http://panevritmia.info/materials/articles/>